

תאריך עדכון: 25.04.2023

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
שם ומספר הקורס: הספרות האמוראית: התהוותה ועריכתה
09-389-01

שם הקורס באנגלית:
Amoraic Literature: Formation and Redaction

שם המרצה: ד"ר אהרן עמית

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: ב'

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

להקנות לתלמידים ולתלמידות מתודה מסודרת ומעמיקה בחקר ספרות האמוראים. לעמוד על תהליך העריכה של התלמוד הבבלי והירושלמי. להקנות לתלמידים רקע ומיומנות בביקורת הנמוכה ובביקורת הגבוהה של חקר הבבלי והירושלמי. עיון מעמיק במבנה ספרות של הסוגיות התלמודיות ומרכיבי הסוגיא והשוואת המקבילות.

תוצרי למידה:

הבנה מקיפה של הסוגיות הן בבבלי והן בירושלמי והבנת השפה והתוכן של הסוגיות. הבנה עמוקה במאגרי מידע של חקר הבבלי והירושלמי והשימוש בהם. יכולת לחקור לעומק את עדי הנוסח של הסוגיות שלומדים בשני התלמודים. יכולת להגיע לביבליוגרפיה של חקר ספרות חז"ל בכלל, וסוגיות אלו בפרט.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

בקורס זה נעסוק בסוגיות נבחרות מן התלמוד הבבלי והירושלמי (החיבורים העיקריים של תקופת האמוראים). ננסה להקנות לתלמידים ולתלמידות מתודת מחקר חדשנית ועדכנית בחקר ספרות האמוראית.

השיעור יהיה מורכב מהרצאה ודיון סביב הנושאים שיפורטו להלן. הנושאים יוכנו מראש על ידי התלמידים והתלמידות על פי הנחיות מוקדמות של המרצה. כמו כן יכלול השיעור דפים וטבלאות וכן שימוש באמצעים טכנולוגיים ואתר קורס. בתחילת השנה המרצה יעמיד לרשות המשתתפים חוברת הכוללת את כל המקורות לקורס. כל שבוע המרצה יציין את חומר הקריאה הנדרש לשיעור הבא.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

הערות	מקבילות	נושא השיעור	
		הקדמה: כיצד למדו בתקופת האמוראים – בית מדרשם של האמוראים הראשונים	1
ש"י פרידמן, "פרק האשה רבה בבבלי"	עיון בבלי ברכות כו ע"א ומקבילות	אבני הבניין של הסוגיא התלמודית: הברייתות והמימרות	3-2
	עיון בירושלמי ברכות א: ב (ג ע"א) וקטע גניזה; תוספתא ברכות א: ב	הסוגיא הקדומה – התפתחות הסוגיא בשלבים	4
עמית, "שני ענפי הנוסח".	עיון בירושלמי ב: א (ד ע"ב-ע"ג); ירושלמי א: ה (ג ע"ג)	המימרא והמעשה: עיון משווה בבבלי ברכות יד ע"ב	6-5
ברודי, "סתם התלמוד".	השוואה בין שיטות הלבני ופרידמן	מקומו של סתם התלמוד בהתהוות הסוגיא: עיון בבבלי ברכות יג ע"א-ע"ב	7
פרידמן, כרך הנוסח, עמ' 175-165.	בבלי בבא מציעא עח ע"א – ע"ב	ענפי נוסח בבבלי: בבא מציעא פרק 'השוכר את האומנין'	9-8
עמית, "מקומם של כתבי היד התימניים", סד ואילך.	בבלי פסחים נב ע"א	ענפי נוסח בבבלי פסחים וכתבי היד התימניים	11-10
Amit, "The Curious Case of Tefillin".	השוואה לירושלמי ברכות ט: ג (יד ע"א)	תולדות ההלכה: עיון בבבלי מנחות לה ע"ב-לו ע"א	13-12
		סיכום וחזרה	14

רקע בלימוד התלמוד הבבלי ובספרות חז"ל. הקורס מיועד בעיקר לתלמידות ולתלמידים בעלי רקע בתלמוד.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

לפני כל שיעור יקבלו התלמידות והתלמידים הוראות מפורטות על הקטע בתלמוד אותו יש להכין וכן הפניות לקטעים המקבילים במקורות האחרים. קטעים אלה יוכנו על פי הפרשנים הקלאסיים ועל פי החוקרים המודרניים בצירוף קריאה ביבליוגרפית.

בקורס זה יש חובת נוכחות, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד או תלמידה שייעדר מעל שתי הרצאות במשך הסמסטר ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת, ולא יקבל/תקבל ציון בקורס.

במהלך הקורס המרצה ייתן מספר מטלות קצרות שעל התלמידים והתלמידות להגיש בכתב.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הציון הסופי מורכב ממבחן בסוף הקורס שמהווה 100% מן הציון בקורס. תלמיד או תלמידה שתגיש 3 מטלות במשך הסמסטר בציון עובר ומעלה ותשתתף בקורס באופן רצוף תקבל/יקבל בונוס של עד 4 נקודות בציון הסופי.

ו. ביבליוגרפיה:

מ' בנוביץ, פרק שבועות שתיים בתרא: בבלי שבועות פרק שלישי, מבוא, ניו יורק וירושלים, תשס"ג, עמ' 1-17.

מ' בנוביץ, תלמוד האיגוד: מאימתי קורין את שמע, ברכות פרק ראשון מן התלמוד הבבלי, עם פרשנות על דרך המחקר, ירושלים, תשס"ו.

י' ברודי, "סתם התלמוד ודברי האמוראים", איגוד א (תשס"ח), עמ' 213-227.

י' גפני, יהודי בבל בתקופת התלמוד, ירושלים, תשנ"א, עמ' 20-51.

ד' הלבני, מקורות ומסורות: ביאורים בתלמוד מסכת בבא בתרא, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, ירושלים, תשס"ח, מבוא, עמ' 1-148.

א' וייס, לחקר התלמוד, ניו-יורק, תשט"ו, עמ' 3-32.

א' כהן, "לאופייה של ההלכה הסבוראית: סוגיית הבבלי ריש קידושין ומסורת הגאונים", דיני ישראל כד (תשס"ז), עמ' 161-214.

ל' מוסקוביץ, הטרימינולוגיה של הירושלמי: המונחים העיקריים, הוצאת ספרים ש"ש י"ל מאגנס, ירושלים, תשס"ט.

*א' עמית, "מקומם של כתבי היד התימניים במסורת הנוסח של בבלי פסחים", *Hebrew Union College Annual*, 73 (2002), עמ' לא-עז.

א' עמית, "שני ענפי הנוסח של פרק 'היה קורא' בבבלי ברכות ותרומתם להבנת תולדות העריכה של הבבלי", תורה לשמה: ספר היובל לכבוד שמא יהודה פרידמן, עמ' 223-267.

*מ' עסיס, 'תלמוד ירושלמי', בספרות חז"ל הארץ-ישראלית, מבואות ומחקרים, כרך ראשון, ירושלים, תשע"ח, עמ' 225-259.

*ש"י פרידמן, "פרק האשה רבה בבבלי, בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיא", מחקרים ומקורות א, ערוך בידי ח"י דימיטרובסקי, ניו-יורק תשל"ח, עמ' 283-321 [= סוגיות במחקר התלמוד, אסופות מחקרים בענייני מבנה, הרכב ונוסח, בית המדרש לרבנים באמריקה, ניו יורק וירושלים, תש"ע, עמ' 3-36].

ש"י פרידמן, תלמוד ערוך, פרק השוכר את האומנין - הנוסח עם מבוא כללי, ירושלים תשנ"ז, עמ' 3-55, ועמ' 165-175.

ש"י פרידמן, "מבנה ספרותי בסוגיות הבבלי", דברי הקונגרס העולמי השישי למדעי היהדות ג (תשל"ז), עמ' 384-402.

ש"י פרידמן, "איחוי פרשיות סמוכות בסוגיות הבבלי", דברי הקונגרס העולמי השביעי למדעי היהדות, תשמ"א, עמ' 251-255.

ש"י פרידמן, "כתיב השמות רבה ורבה בתלמוד הבבלי", סיני קי (תשנ"ב), עמ' קמ-קסד.

ש"י פרידמן, "להתהוות שינויי הגירסאות בתלמוד הבבלי", סידרא ז (תשנ"א) עמ' 67-102.

א"ש רוזנטל, "למילון התלמודי": "קבוטר", איראנו-יודאיקה, לחקר פרס והיהדות, בעריכת ש' שקד, ירושלים תשמ"ב, עמ' 48-50.

Aaron Amit, "The Curious Case of Tefillin: A Study in Ritual Blessings", *Jewish Studies Quarterly* 15 (2008), pp. 269-288.

David Goodblatt, *Rabbinic Instruction in Sasanian Babylonia*, Leiden, 1975, pp. 93-107.

Jeffrey Rubenstein, "Translator's Introduction", *The Formation of the Babylonian Talmud*, by David Weiss Halivni, Introduced and Translated by Jeffrey Rubenstein, Oxford, New York, 2013, pp. xvii-xxx.